

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Кафедра кримінально-правових дисциплін та судочинства ННП

5983 Методичні вказівки та завдання
до проведення практичних занять і самостійної роботи
з дисципліни **«Сучасні проблеми кримінального права
та процесу»**
для здобувачів спеціальності *081 «Право»*
освітніх програм **«Інтелектуальна власність»** та
«Правознавство»
освітнього ступеня **«магістр»**
усіх форм здобуття вищої освіти

Суми
Сумський державний університет
2024

Методичні вказівки та завдання до проведення практичних занять і самостійної роботи з дисципліни «Сучасні проблеми кримінального права та процесу» / укладач О. С. Бондаренко. – Суми : Сумський державний університет, 2024. – 38 с.

Кафедра кримінально-правових дисциплін та судочинства
ННП

Зміст

	С.
Вступ.....	4
Тема 1. Сучасні проблеми призначення та звільнення від відбування покарання.....	6
Тема 2. Сучасні проблеми кримінально-правової кваліфікації кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України.....	10
Тема 3. Сучасні проблеми кримінально-правової кваліфікації кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи...	12
Тема 4. Сучасні проблеми кримінально-правової кваліфікації кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканності особи.....	16
Тема 5. Сучасні проблеми кримінально-правової кваліфікації корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією.....	18
Тема 6. Сучасні проблеми кримінально-правової кваліфікації військових кримінальних правопорушень.....	22
Тема 7. Сучасні проблеми доказування у кримінальному процесі.....	24
Тема 8. Особливості застосування міжнародних стандартів у кримінальному процесі	28
Тема 9. Особливості кримінального процесу в умовах воєнного стану.....	30
Тема 10. Судова практика у кримінальному процесі: особливості застосування.....	32
Тема 11. Реформа кримінальної юстиції в контексті цілей сталого розвитку.....	34
Список рекомендованої літератури.....	36

Вступ

У сучасному світі питання кримінального права та процесу залишаються одними з найважливіших та найактуальніших у правовій сфері. В умовах динамічних змін у суспільстві розвиток нових технологій, глобалізація та поява нових видів кримінально-протиправних діянь потребують постійного оновлення знань та підходів до їх вивчення та вирішення.

Освітній компонент «Сучасні проблеми кримінального права та процесу» спрямований на глибоке вивчення актуальних питань та викликів, з якими стикаються кримінальне право та процес у наш час.

Метою освітнього компонента «Сучасні проблеми кримінального права та процесу» є оволодіння здобувачами вищої освіти актуальними знаннями та розумінням новітніх викликів і тенденцій розвитку кримінального права та процесу для формування компетентностей з аналізу й вирішення складних практичних ситуацій у галузі кримінальної юстиції.

Навчальним планом передбачене засвоєння зазначеного освітнього компонента на лекціях, практичних (семінарських) заняттях, а також під час самостійної роботи та контролю навчальної роботи.

Семінарські та практичні заняття – це основна форма навчального заняття, за якої викладач організовує детальний розгляд здобувачами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни, розгляд практичних кейсів, виконання практичних завдань, ігрові суди.

Зміст освітнього компонента поділено на два модулі. Цей освітній компонент охоплює широкий спектр тем, зокрема:

актуальні питання кваліфікації кримінальних правопорушень; новітні методи розслідування та доказування; права та обов'язки учасників кримінального процесу.

Важливим аспектом курсу є інтеграція теоретичних знань із практичним досвідом, що досягається через аналіз реальних кейсів, участь у семінарах та дискусіях, а також залучення до навчального процесу провідних фахівців у галузі кримінального права та процесу. Підсумкове оцінювання з навчальної дисципліни визначається як сума балів за всіма, успішно оціненими, результатами навчання, зокрема передбачено складання іспиту.

Тема 1. Сучасні проблеми призначення та звільнення від відбування покарання

План

1. Сучасні проблеми призначення та звільнення від відбування покарання.
2. Особливості призначення покарання в умовах воєнного стану.
3. Особливості призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом.
4. Особливості призначення покарання за сукупністю кримінальних правопорушень.
5. Особливості призначення покарання за сукупністю вироків.
6. Особливості звільнення від відбування покарання у зв'язку із втратою особою суспільної небезпечності.
7. Особливості звільнення від відбування покарання з випробуванням.
8. Особливості звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку.
9. Правові аспекти застосування на практиці умовно-дострокового звільнення від відбування покарання.
10. Особливості заміни невідбутої частини покарання більш м'яким.
11. Особливості звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей до 3 років.
12. Особливості звільнення від відбування покарання через хворобу. Особливості звільнення від відбування покарання у зв'язку з амністією та у зв'язку з помилуванням.

Практичні кейси

Кейс 1

Особа під час воєнного стану вчинила крадіжку державного майна, призначеного для забезпечення потреб армії. Під час розгляду справи з'ясувалося, що обвинувачений раніше не притягався до кримінальної відповідальності. Визначте, які обставини можуть вплинути на призначення покарання в умовах воєнного стану. Яке покарання може бути призначено у цьому разі?

Кейс 2

Суд розглядає справу про шахрайство, вчинене особою, яка повністю визнала свою провину та відшкодувала завдані збитки. Обвинувачений раніше не мав судимостей і активно сприяв розкриттю злочину. Визначте, чи може суд призначити більш м'яке покарання, ніж передбачено законом, і які обставини можуть бути враховані для такого рішення.

Кейс 3

Особа вчинила два окремі злочини: незаконне зберігання наркотичних засобів та хуліганство. Обидві справи були об'єднані в одному провадженні. Визначте порядок призначення покарання за сукупністю злочинів. Яким чином суд повинен визначити загальне покарання?

Кейс 4

Ситуація. Особа, засуджена до позбавлення волі на 3 роки за злочин середньої тяжкості, за період відбування покарання показала себе як зразковий ув'язнений та активний учасник реабілітаційних програм. Виховна комісія виправної колонії

рекомендувала звільнення за втратою суспільної небезпечності. Визначте, які умови та процедури необхідні для звільнення особи від відбування покарання у зв'язку з втратою суспільної небезпечності.

Кейс 5

Особа була засуджена до 2 років позбавлення волі за ненасильницький злочин. Під час винесення вироку суд вирішив застосувати звільнення з випробуванням. Поясніть процедуру та умови звільнення з випробуванням. Які обов'язки можуть бути покладені на звільненого?

Кейс 6

Особу було засуджено за шахрайство, але вона ухилилася від відбування покарання. Через 10 років після винесення вироку вона з'явилася до правоохоронних органів. Визначте, чи може особа бути звільнена від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання вироку. Які строки давності діють у цьому разі?

Кейс 7

Особа була засуджена до 8 років позбавлення волі за тяжкий злочин. Після відбуття половини строку вона подала клопотання про умовно-дострокове звільнення, обґрунтувавши його зразковою поведінкою та позитивною характеристикою. Визначте, які правові аспекти та умови мають бути дотримані для ухвалення рішення про умовно-дострокове звільнення.

Кейс 8

Особу засуджено до 6 років позбавлення волі за тяжкий злочин. Після відбуття трьох років покарання зразкова поведінка

та позитивна характеристика від адміністрації установи виконання покарань стали підставою для розгляду питання про заміну покарання. Визначте, які умови та процедури необхідні для заміни невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням. Які види покарання можуть бути запропоновані?

Кейс 9

Жінка була засуджена до позбавлення волі на 4 роки за ненасильницький злочин. Під час відбування покарання вона завагітніла і народила дитину. Визначте, чи може вона бути звільнена від відбування покарання. Які умови та правові підстави можуть бути застосовані для звільнення?

Кейс 10

Особа, засуджена до 5 років позбавлення волі, серйозно захворіла під час відбування покарання. Медична комісія встановила, що подальше утримання в установі виконання покарань загрожує її життю. Визначте, які процедури та умови необхідні для звільнення особи від відбування покарання через хворобу. Які медичні висновки та документи необхідні для ухвалення такого рішення?

Тема 2. Сучасні проблеми кримінально-правової кваліфікації кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України

План

1. Поняття національної безпеки.
2. Актуальні проблеми новелізації I розділу особливої частини КК України в умовах воєнного стану.
3. Особливості відмежування державної зради від колабораційної діяльності.
4. Особливості кваліфікації пособництва державі-агресору.
5. Проблемні аспекти кваліфікації та призначення покарання за несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану.
6. Аналіз судової практики та слідчої статистики з I розділу особливої частини КК України.

Практичні кейси

Кейс 1

Під час воєнного стану особа з метою отримання грошової винагороди передала іноземній державі інформацію про дислокацію українських військових підрозділів, яку вона отримала на своїй роботі в міністерстві оборони. Визначте, чи є дії цієї особи порушенням національної безпеки. Кваліфікуйте діяння за відповідними статтями КК України.

Кейс 2

Група осіб під час воєнного стану незаконно проникла на об'єкт критичної інфраструктури та вчинила диверсію, спричинивши значні пошкодження об'єкта. Кваліфікуйте дії цієї групи за статтями КК України, ураховуючи поняття національної безпеки.

Кейс 3

Під час воєнного стану в КК України була внесена нова стаття, що передбачає кримінальну відповідальність за умисне пошкодження військової техніки. Особа, не знаючи про нововведення, пошкодила автомобіль Збройних сил України. Визначте, чи можна притягнути особу до кримінальної відповідальності за новою статтею. Обґрунтуйте свою відповідь на основі принципу зворотної сили закону.

Кейс 4

Під час окупації частини території України особа співпрацювала з окупаційною владою, надаючи інформацію про місцевих активістів. Після звільнення території її було затримано.

Визначте, чи підпадають дії цієї особи під кваліфікацію державної зради чи колабораційної діяльності. Аргументуйте свій вибір відповідними статтями КК України.

Кейс 5

Під час воєнного стану особа забезпечувала логістичну підтримку збройним силам держави-агресора, зокрема постачала паливо та харчі. Після звільнення території її затримали. Кваліфікуйте дії цієї особи за статтями КК України, ураховуючи особливості пособництва державі-агресору.

Кейс 6

Під час воєнного стану особа поширила у соціальних мережах інформацію про переміщення українських військ, яку вона отримала від знайомого військовослужбовця. Ця інформація призвела до втрати техніки та особового складу.

Визначте, чи підлягає особа кримінальній відповідальності. Кваліфікуйте її дії за статтями КК України та обґрунтуйте можливе покарання.

Кейс 7

На основі аналізу судових рішень щодо державної зради впродовж останнього року виявлено, що більшість справ були пов'язані з передачею інформації державі-агресору. Проаналізуйте типовий склад злочину та типові помилки в кваліфікації, що призводять до виправдання обвинувачених. Використовуйте статистичні дані та приклади.

Тема 3. Сучасні проблеми кримінально-правової кваліфікації кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи

План

1. Кримінально-правова характеристика кримінальних правопорушень проти життя.
2. Проблеми кваліфікації вбивств (ст.115-119 КК України).
3. Кваліфікувальні та привілейовані ознаки вбивства.
4. Проблеми визначення тяжких наслідків (ст.121 КК України).
5. Розмежування тяжких і середньої тяжкості

тілесних ушкоджень.

6. Кваліфікація за обтяжувальними обставинами.
7. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень проти здоров'я. Незаконна лікувальна діяльність.
8. Кваліфікація при конкуренції норм.

Груповий проєкт ігровий суд

Мета:

- 1) розібратися в складності кваліфікації кримінальних правопорушень проти життя особи.
- 2) зрозуміти процес доказування та роль кожного учасника судового процесу.
- 3) практично застосувати знання з кримінального права та процесу.

Ситуація. У невеликому місті сталося вбивство місцевого бізнесмена Івана Петрова. Його тіло було знайдено в його офісі з численними ножовими пораненнями. Поліція затримала трьох підозрюваних:

Марія Коваленко – секретарка бізнесмена, яка останньою бачила його живим.

Сергій Литвиненко – конкурент Петрова в бізнесі, який нещодавно програв йому важливий тендер.

Андрій Іванченко – колишній співробітник Петрова, звільнений місяць тому за підозрою в крадіжці.

Докази:

На місці злочину були знайдені відбитки пальців Марії Коваленко.

Камера спостереження зафіксувала Сергія Литвиненка, що виходить з офісу Петрова за годину до вбивства.

У Андрія Іванченка вдома знайдено ніж, який може бути знаряддям вбивства, але без слідів крові.

На місці злочину знайдено сліди взуття, які відповідають розміру взуття Андрія Іванченка.

Марія Коваленко має алібі на час вбивства – вона була вдома з друзями, які це підтверджують.

Ролі:

Суддя – керує процесом, забезпечує дотримання законності та справедливості.

Прокурор – представляє обвинувачення, доводить провину підозрюваних.

Адвокат Марії Коваленко – захищає підозрювану, доводить її невинуватість.

Адвокат Сергія Литвиненка – захищає підозрюваного, доводить його невинуватість.

Адвокат Андрія Іванченка – захищає підозрюваного, доводить його невинуватість.

Марія Коваленко – підозрювана, яка має алібі, але її відбитки пальців знайдені на місці злочину.

Сергій Литвиненко – підозрюваний, конкурент бізнесмена, його зафіксувала камера спостереження.

Андрій Іванченко – підозрюваний, колишній співробітник, у якого знайдений ніж.

Слідчий – представник поліції, який розслідував справу, представляє докази.

Свідки – друзі Марії Коваленко, які підтверджують її алібі.

Сценарій:

Вступна частина: суддя відкриває засідання, представляє справу, оголошує права та обов'язки учасників.

Прокурор представляє обвинувачення, коротко описує обставини злочину та докази.

Виступ прокурора: прокурор докладно представляє докази проти кожного підозрюваного, називаючи їх можливі мотиви.

Викликає слідчого для свідчень щодо зібраних доказів.

Виступ адвоката Марії Коваленко: захист доводить невинуватість Марії, представляє алібі.

Викликає свідків, які підтверджують алібі Марії.

Виступ адвоката Сергія Литвиненка: захист доводить, що Сергій не мав можливості вчинити злочин, незважаючи на конкурентні стосунки з Петровим.

Аргументує, що камера спостереження не доводить його провини.

Виступ адвоката Андрія Іванченка: захист доводить, що знайдений ніж не має слідів крові, тому не може бути знаряддям вбивства.

Аргументує, що сліди взуття не є достатнім доказом для звинувачення.

Крос-допити: кожен адвокат має можливість ставити питання свідкам та слідчому, спростовувати доводи обвинувачення.

Прикінцеві виступи:

Прокурор підсумовує докази, наполягає на винуватості підозрюваних.

Кожен адвокат підсумовує свої аргументи на захист підозрюваних.

Вирок: суддя оголошує перерву для наради з присяжними (якщо такі є). Після наради суддя оголошує вирок на основі представлених доказів і аргументів.

Тема 4. Сучасні проблеми кримінально-правової кваліфікації кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканності особи

План

1. Особливості кваліфікації зґвалтування.
2. Особливості кваліфікації сексуального насильства.
3. Особливості кваліфікації примушування до вступу в статевий зв'язок.
4. Особливості кваліфікації примушування вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку.
5. Особливості кваліфікації розбещення неповнолітніх.
6. Особливості кваліфікації домагання дитини для сексуальних цілей.

Практичні кейси

Кейс 1

Петро запросив на вечірку свою колегу Марину. Після кількох випитих келихів вина Петро силою змусив Марину до статевого акту. Марина намагалася чинити опір, але Петро фізично її перевершував. Кваліфікуйте дії Петра відповідно до статей Кримінального кодексу України. Визначте, які обтяжливі обставини можуть бути застосовані.

Кейс 2

Сергій, тренер у спортивному клубі, під час тренування схопив свою ученицю Олену за інтимні місця. Олена заявила про це у поліцію. Кваліфікуйте дії Сергія за Кримінальним кодексом

України. Визначте, які обставини можуть вплинути на міру покарання.

Кейс 3

Іван, начальник відділу, погрожував звільнити свою підлеглу Наталю, якщо вона не вступить з ним у статевий зв'язок. Наталя, боячись втратити роботу, піддалася на його погрози. Кваліфікуйте дії Івана за Кримінальним кодексом України. Обґрунтуйте, чи можна вважати такі дії сексуальним насильством.

Кейс 4

Андрій, 18 років, через соціальні мережі погрожував 15-річній дівчині Катерині, що розповість її батькам про її стосунки з хлопцем, якщо вона не виконає його сексуальні вимоги. Кваліфікуйте дії Андрія за Кримінальним кодексом України. Визначте можливі обтяжливі обставини.

Кейс 5

Вчитель музики Олександр під час уроків робив своїй учениці Анні, 13 років, непристойні пропозиції та показував порнографічні матеріали. Кваліфікуйте дії Олександра за Кримінальним кодексом України. Визначте, які додаткові докази можуть бути необхідні для підтвердження його вини.

Кейс 6

Микола, 35 років, під час прогулянки в парку підходив до дітей та пропонував їм гроші за інтимні послуги. Один із хлопчиків, 12 років, розповів про це батькам, які звернулися до поліції. Кваліфікуйте дії Миколи за Кримінальним кодексом України. Обґрунтуйте, чи можна розглядати його дії як сексуальне домагання.

Тема 5. Сучасні проблеми кримінально-правової кваліфікації корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією

План

1. Визначення складу корупційних правопорушень.
2. Особливості кваліфікації зловживання владою або службовим становищем, незаконного збагачення.
3. Відмінність між неправомірною вигодою і подарунком, законні та незаконні дії службової особи.
4. Проблеми доказування в корупційних кримінальних правопорушеннях: специфіка збору доказів, роль оперативних заходів.
5. Взаємодія правоохоронних органів та спеціалізованих антикорупційних структур (НАБУ, САП).
6. Огляд міжнародних документів та стандартів у сфері боротьби з корупцією (Конвенція ООН проти корупції, GRECO).

Груповий проєкт:

Ігровий суд на тему корупційного кримінального правопорушення

Цей сценарій дозволяє учасникам глибоко зануритися в процес розгляду корупційних злочинів, зрозуміти роль кожного учасника судового процесу та практично застосувати знання з кримінального права та процесу.

Основні ролі:

Судді Вищого антикорупційного суду (ВАКС).

Прокурор Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП).

Обвинувачений – високопосадовець.

Адвокати обвинуваченого.

Детективи Національного антикорупційного бюро України (НАБУ).

Свідки (можуть бути як з боку обвинувачення, так і захисту).

Громадські спостерігачі та журналісти (можна включити для реалізму, але не обов'язково).

Сценарій:

1. Початок судового засідання:

Головуючий суддя оголошує про відкриття засідання ВАКС.

Прокурор САП представляє справу та обвинувачення.

Захист представляє свого клієнта та своїх адвокатів.

2. Представлення справи:

Прокурор САП зачитує обвинувачення: високопосадовець (обвинувачений) звинувачується у корупційному правопорушенні, зокрема у отриманні неправомірної вигоди у великому розмірі (стаття 368 Кримінального кодексу України).

Ситуація:

Обвинувачений – високопосадовець, займає керівну посаду в державній компанії, яка займається закупівлею медичного обладнання. Згідно з обвинуваченням обвинувачений вимагав від представника іноземної компанії (свідок обвинувачення) хабар у розмірі 500,000 доларів США за укладення вигідного контракту. НАБУ, у співпраці з іноземними правоохоронними органами, задокументувало переговори між обвинуваченим та представником компанії, а також факт

передачі частини суми у розмірі 200,000 доларів США.

3. Допит свідків:

Свідок обвинувачення (представник іноземної компанії): описує обставини вимагання хабаря, як проходили переговори, та передачу частини суми.

Детектив НАБУ: пояснює, як проводилось розслідування, які методи документування були застосовані, підтверджує факти передачі грошей.

Свідки захисту: можуть спробувати дискредитувати свідчення обвинувачення, наприклад, заявляючи про провокацію або відсутність прямих доказів.

4. Представлення доказів:

Прокурор САП: надає документи, аудіо- та відеозаписи, що підтверджують факти вимагання та отримання хабаря.

Захист: намагається спростувати докази, подає свої контр-докази, можливі альтернативні версії подій.

5. Захист обвинуваченого:

Обвинувачений може дати свої свідчення, пояснюючи свою версію подій, або відмовитися свідчити, посилаючись на право не свідчити проти себе.

6. Судові дебати:

Прокурор САП: резюмує обвинувачення, акцентує на доведених фактах та закликає суд винести обвинувальний вирок.

Захист: аргументує невинуватість обвинуваченого, звертає увагу на недоліки у розслідуванні та можливі порушення прав обвинуваченого.

7. Винесення вироку:

Судді ВАКС радяться і виносять вирок: обвинувачення задоволене або відхилене, з відповідними обґрунтуваннями.

Додаткові елементи для сценарію:

Участь громадськості:

Можна додати роль представника громадськості, який виступає з промовою про важливість боротьби з корупцією.

Роль медіа:

Журналісти можуть ставити запитання після судового засідання, організувати прес-конференцію з прокурором або адвокатом.

Завдання для учасників:

Судді: ретельно вивчити матеріали справи, підготувати питання до свідків, винести справедливе рішення.

Прокурор САП: підготувати обвинувачення, зібрати докази, організувати допит свідків.

Обвинувачений та адвокати: підготувати захист, спростувати докази обвинувачення, знайти та представити свої докази.

Детективи НАБУ: пояснити процес розслідування, надати необхідні матеріали.

Свідки: правдиво надати свідчення, підготуватися до перехресного допиту.

Громадські спостерігачі та журналісти: підготувати питання для учасників суду, висвітлити процес.

Тема 6. Сучасні проблеми кримінально-правової кваліфікації військових кримінальних правопорушень

План

1. Види військових кримінальних правопорушень: невиконання наказу, самовільне залишення військової частини, дезертирство, порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями, військовий злочин проти власності тощо.
2. Особливості кваліфікації військових злочинів в умовах воєнного стану: посилення відповідальності, специфіка доведення вини, оцінка мотивів та обставин вчинення кримінального правопорушення.
3. Проблеми доказування військових кримінальних правопорушень: особливості збору доказів у зоні бойових дій, роль свідків та експертів.
4. Огляд міжнародних документів та стандартів у сфері військової служби та військових злочинів (Женевські конвенції, Статут Міжнародного кримінального суду).

Практичні кейси

Кейс 1

Солдат Сергій під час бойових дій залишив свою військову частину без дозволу командира та переховувався у родичів упродовж трьох тижнів. Під час переховування Сергій не виконував жодних бойових завдань і не був задіяний у захисті держави. Кваліфікуйте дії Сергія за статтями Кримінального кодексу України. Визначте можливі обтяжливі обставини та міру покарання.

Кейс 2

Під час чергування молодший сержант Олександр, у стані

алкогольного сп'яніння, наніс побої солдату Івану за те, що той не виконав його накази щодо побутових справ. Іван отримав легкі тілесні ушкодження. Кваліфікуйте дії Олександра за Кримінальним кодексом України. Визначте, які додаткові докази можуть бути використані для підтвердження вини Олександра.

Кейс 3

Командир роти Василь віддав наказ своїм підлеглим зруйнувати будівлю, яка не була військовим об'єктом і в якій перебували мирні жителі. Підлеглі виконали наказ, унаслідок чого постраждали цивільні особи. Кваліфікуйте дії Василя за Кримінальним кодексом України. Визначте, чи можуть підлеглі нести кримінальну відповідальність за виконання незаконного наказу.

Кейс 4

Майор Андрій, використовуючи своє службове становище, вимагав від своїх підлеглих гроші за невиконання дисциплінарних стягнень за незначні порушення статутних правил. Кваліфікуйте дії Андрія за Кримінальним кодексом України. Обґрунтуйте можливу кваліфікацію дій Андрія як корупційного правопорушення.

Кейс 5

Під час бойових дій солдати Іван та Петро зайшли в покинуті будинки на території, яка раніше контролювалася противником, і забрали звідти цінні речі. Пізніше ці речі були виявлені в їх особистих речах. Кваліфікуйте дії Івана та Петра за Кримінальним кодексом України. Визначте, які докази можуть бути використані для підтвердження їх вини.

Кейс 6

Солдат Володимир самовільно залишив військову частину і поїхав додому, щоб відвідати родичів. Через два дні він повернувся до частини – після того, як командир зателефонував йому і наказав повернутися. Кваліфікуйте дії Володимира за Кримінальним кодексом України. Визначте, чи може бути пом'якшене покарання у зв'язку з добровільним поверненням.

Тема 7. Сучасні проблеми доказування у кримінальному процесі

План

1. Критерії допустимості доказів у кримінальному процесі.
2. Забезпечення права на захист під час вирішення питання допустимості доказів.
3. Проблема достовірності показань свідків та експертних висновків.
4. Оцінка достовірності непрямих (побічних) доказів.
5. Правове регулювання застосування технічних засобів у кримінальному процесі.
6. Застосування новітніх технологій (біометрія, ДНК-аналіз, цифрові докази) у доказуванні.
7. Проблеми визначення достатності сукупності доказів для доведення вини.
8. Забезпечення презумпції невинуватості під час оцінки доказів.
9. Особливості доказування у окремих категоріях кримінальних проваджень.

Ситуативні завдання

Завдання 1

Складіть протокол допиту свідка за такими обставинами. 12 травня 2023 року близько 22:00 години на перехресті вулиць Шевченка та Хрещатик у місті Київ сталася дорожньо-транспортна пригода за участю автомобілів «Volkswagen Golf» червоного кольору та «Toyota Camry» синього кольору. У результаті ДТП водій та пасажир автомобіля «Toyota Camry» отримали тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості.

Вам необхідно скласти протокол допиту очевидця Петра Івановича Соколова, 1985 року народження, який став свідком зазначеної дорожньо-транспортної пригоди.

У протоколі допиту необхідно відобразити:

Вступну частину.

Відомості про особу свідка.

Роз'яснення свідку його прав та обов'язків.

Докладний виклад показань свідка щодо обставин ДТП.

Інші відомості, які свідок вважає за необхідне повідомити.

Результати пред'явлення речових доказів (за необхідності).

Закінчення протоколу.

Зверніть увагу на дотримання вимог кримінального процесуального законодавства під час складання протоколу.

Це завдання дасть можливість практикувати навички складання процесуальних документів відповідно до законодавчих норм та вимог.

Завдання 2

У ході розслідування корупційного злочину, пов'язаного з вимаганням хабаря високопосадовцем, необхідно провести допит

свідка – секретаря обвинуваченого. Свідок може надати ключові свідчення, що підтвердять факт вимагання неправомірної вигоди.

Основні ролі:

1. **Слідчий (веде допит).**
2. **Свідок (секретар обвинуваченого).**
3. **Адвокат свідка (захищає права свідка під час допиту).**

Сценарій:

1. Підготовка до допиту:

- Слідчий готує запитання, які стосуються обставин злочину.
- Свідок отримує виклик на допит та прибуває до слідчого органу у визначений час.
- Адвокат свідка отримує повідомлення про допит.

2. Початок допиту:

- Слідчий відкриває допит, представляє учасників та роз'яснює свідку його права.
- Свідок присягається говорити правду.
- Допит починається.

3. Основна частина допиту:

Слідчий:

- Питання для встановлення особи:
 - «Представтесь, будь ласка, і скажіть свою посаду».
 - «Скільки часу ви працюєте секретарем обвинуваченого?»
- Питання про обставини злочину:
 - «Чи були вам відомі випадки, коли ваш начальник вимагав або отримував неправомірну вигоду?»
 - «Чи були ви присутні під час обговорення умов контрактів або угод, за які вимагались неправомірні вигоди?»

- «Чи знаєте ви про конкретні суми або осіб, від яких вимагали хабар?»»
- Питання щодо документів та записів:
 - «Чи зберігаєте ви документи або записи, що можуть підтвердити факти вимагання хабаря?»»
 - «Чи є у вас доступ до електронної пошти або інших засобів зв'язку вашого начальника?»»

Адвокат свідка:

- Перевірка правомірності запитань та забезпечення прав свідка:
 - «Прошу слідчого уточнити питання, щоб воно не порушувало права мого клієнта».
 - «Чи можу я отримати копію всіх матеріалів, які стосуються цього допиту, для ознайомлення?»»
- Питання для уточнення:
 - «Чи можете ви надати більш детальну інформацію про обставини, в яких ви стали свідком цих подій?»»
 - «Чи було на вас здійснено тиск з боку вашого начальника або інших осіб, щоб ви не розповідали про ці факти?»»

4. Завершення допиту:

- Слідчий завершує допит, запитує свідка, чи має він щось додати.
- Слідчий оголошує про закінчення допиту та повідомляє свідка про можливі подальші дії.
- Свідок та адвокат підписують протокол допиту.

Методичні вказівки для виконання завдання

1. **Підготовка учасників.** Розподілити ролі серед студентів та надати їм сценарій.

2. **Підготовка матеріалів.** Підготувати необхідні документи, зокрема копії виклику на допит, бланки для запису свідчень, протоколи.

3. **Репетиція.** Провести репетицію допиту з усіма учасниками, обговорити можливі питання та варіанти відповідей.

4. **Проведення допиту.** Відтворити процес допиту у вигляді ігрового судового засідання.

Цей сценарій допоможе здобувачам відпрацювати навички допиту свідків, зрозуміти важливість дотримання прав учасників процесу та оволодіти технікою збору доказів у кримінальному провадженні.

Тема 8. Особливості застосування міжнародних стандартів у кримінальному процесі

План

1. Приведення національного законодавства у відповідність до прецедентної практики ЄСПЛ.

2. Проблеми виконання пілотних рішень ЄСПЛ щодо системних проблем у кримінальному процесі.

3. Міжнародні стандарти використання негласних слідчих (розшукових) дій.

4. Забезпечення права на захист відповідно до міжнародної практики.

5. Особливості здійснення окремих слідчих (розшукових) дій за кордоном.

Ситуативне завдання

Під час проведення такого ігрового судового засідання учасники зможуть відпрацювати практичні навички здійснення процесуальних дій в умовах міжнародного співробітництва,

реалізації принципу змагальності, дотримання прав учасників кримінального провадження.

Завдання: провести ігрове судове засідання у кримінальній справі за участю українського суду та іноземних сторін.

Ситуація. До Київського районного суду м. Києва надійшов запит про міжнародну правову допомогу від Окружного суду м. Варшава (Польща). Згідно з запитом під час досудового розслідування у кримінальному провадженні про крадіжку цінних картин із Національного музею у Варшаві встановлено, що можливий свідок цієї крадіжки – громадянин України Іван Петренко, тимчасово перебуває у м. Київ.

Необхідно виконати доручення Окружного суду м. Варшава про допит громадянина Івана Петренка як свідка у цьому кримінальному провадженні.

Завдання для учасників ігрового процесу:

Для судді:

Відкрити судове засідання, роз'яснити учасникам їх права та обов'язки.

Забезпечити порядок проведення процесуальної дії – допиту свідка.

Вжити необхідних заходів для дотримання принципу змагальності сторін.

Скласти відповідний протокол судового засідання.

Для прокурора:

Підготувати перелік питань для допиту свідка з метою встановлення обставин події.

Під час допиту використати тактику допиту з урахуванням ситуації та наявних матеріалів.

Для захисника (адвоката):

Надати правову оцінку дій прокурора та судді під час проведення процесуальної дії.

Скласти відповідні процесуальні документи (клопотання, заяви тощо).

Забезпечити реалізацію права свідка на захист.

Для свідка (Івана Петренка):

Ознайомитися з наявними матеріалами справи.

Підготуватися до допиту, визначитися зі своєю позицією та відповідями.

Реалізувати свої права та обов'язки свідка під час судового допиту.

Тема 9. Особливості кримінального процесу в умовах воєнного стану

План

1. Гарантії дотримання прав підозрюваних військовослужбовців.
2. Особливості застосування запобіжних заходів до військовослужбовців.
3. Здійснення захисту в умовах воєнного стану.
4. Забезпечення права на справедливий суд під час судового розгляду.
5. Проблеми виконання вироків щодо військовослужбовців у воєнний час.
6. Особливості правового статусу учасників кримінального провадження під час воєнного стану. Тимчасові обмеження прав і свобод у кримінальному процесі.
7. Надання правової допомоги постраждалим від воєнних злочинів.

Ситуативне завдання

Огляд місця події в районі ведення бойових дій.

Сценарій для завдання студентам:

Ситуація. У ході ведення бойових дій на околиці населеного пункту Н. сталася пригода – обстріл із реактивної системи залпового вогню житлового кварталу. У результаті руйнування житлових будинків є загиблі серед цивільного населення та військовослужбовців.

Перед слідчо-оперативною групою Військової прокуратури постає завдання провести огляд місця події в районі ведення бойових дій для фіксації слідів злочину та збирання речових доказів.

Завдання для учасників:

Слідчий:

Визначити коло необхідних підготовчих заходів для проведення огляду в умовах бойової обстановки.

Скласти план проведення слідчої дії з розподілом функцій між учасниками огляду.

Забезпечити дотримання вимог законодавства під час проведення слідчої дії.

Скласти протокол огляду місця події відповідно до виявлених фактів.

Оперативні працівники:

Сприяти забезпеченню безпечного проведення огляду місця події.

Вжити необхідних заходів для збереження слідів злочину.

Виявити та вилучити речові докази під час огляду.

Спеціалісти (криміналісти, вибухотехніки, сапери тощо):

Надати консультативну допомогу щодо специфіки огляду в умовах воєнних дій.

Провести необхідні вимірювання, складання планів, схем, фотографування, відеозйомку.

Вилучити зразки для проведення подальших експертних досліджень.

Понятих:

Засвідчити факти провадження слідчої дії згідно з вимогами КПК.

Під час проведення такого практичного завдання студенти зможуть відпрацювати тактику проведення слідчих дій в особливих умовах воєнного стану, набути навичок організації та проведення огляду місця події з урахуванням специфічних обставин.

Тема 10. Судова практика у кримінальному процесі: особливості застосування

План

1. Типові помилки в судовій практиці.
2. Значення правових позицій Верховного Суду для забезпечення єдності судової практики.
3. Вплив рішень Верховного Суду на тлумачення та уніфікацію застосування законодавства.
4. Механізми узагальнення та аналізу судової практики.

Практичні кейси

Кейс 1

У справі про крадіжку виникає питання про допустимість використання електронних засобів слідства. Обвинувачений стверджує, що його права були порушені під час збору

електронних доказів. Як суд буде вирішувати це питання?

Кейс 2

У кримінальному провадженні з'являються негласні або анонімні показання свідків, які мають велике значення для справи. Однак обвинувачений підсумовує, що ці показання не можуть бути визнані дійсними, оскільки не мають конкретного джерела. Як суд діятиме у цьому разі?

Кейс 3

У справі про зґвалтування потерпіла відмовляється давати показання перед судом через психологічний тиск та травматичні наслідки. Як суд урахує цю обставину під час розгляду справи?

Кейс 4

Під час розгляду справи про наркоторгівлю виникає питання про допустимість використання підміни наркотиків як доказових матеріалів. Чи будуть ці докази прийняті судом і як це може вплинути на вирок?

Кейс 5

У кримінальному провадженні виникає конфлікт між вимогами ефективного розслідування та захистом прав обвинуваченого. Суд повинен збалансувати ці інтереси. Яким чином суд буде вирішувати цей конфлікт у конкретному разі?

Кейс 6

Обвинувачений вкраде банківську картку та здійснює фінансові операції без дозволу власника. Однак виникає питання про його психічний стан та рівень відповідальності в часи вчинення злочину. Як суд буде враховувати ці обставини під час винесення вироку?

Тема 11. Реформа кримінальної юстиції у контексті цілей сталого розвитку

План

1. Цілі сталого розвитку ООН (ЦСР).
2. Мета та завдання ЦСР 16. Вплив реформ кримінальної юстиції на досягнення ЦСР.
3. Практичні аспекти реформування кримінальної юстиції.
4. Взаємозв'язок між реформами кримінальної юстиції та іншими ЦСР.
5. Перспективи подальшого розвитку та удосконалення системи кримінальної юстиції.

Ситуативне завдання:

Реформування кримінальної юстиції: виклики та перспективи

Ви є експертом у галузі кримінального права та сталого розвитку. До вас звернулася Робоча група при Кабінеті Міністрів України з проведення політики реформ у сфері кримінальної юстиції відповідно до Цілей сталого розвитку ООН.

Ситуація. Упродовж останніх років в Україні реалізується низка реформ у сфері кримінальної юстиції – нове кримінальне процесуальне законодавство, створення нових органів досудового розслідування, реформування судової системи тощо. Проте залишається багато викликів та проблемних питань невідповідності реформ засадам сталого розвитку.

Вам необхідно підготувати комплексний аналіз поточної ситуації та надати рекомендації з таких питань:

1. Оцінка відповідності наявних реформ кримінальної юстиції завданням Цілі сталого розвитку 16 (мир, справедливість та сильні інститути).

2. Виявлення проблемних аспектів реформ, які потребують вдосконалення з урахуванням міжнародних стандартів.

3. Аналіз впливу реформ кримінальної юстиції на досягнення інших Цілей сталого розвитку (гендерна рівність, гідна праця, скорочення нерівності тощо).

4. Рекомендації щодо пріоритетних напрямків подальших реформ для посилення ролі системи кримінальної юстиції у забезпеченні сталого розвитку.

5. Пропозиції із залучення міжнародної технічної допомоги та імплементації кращих світових практик у реформування кримінальної юстиції.

6. План дій для узгодження політики реформ із Цілями сталого розвитку на національному та місцевому рівнях.

Під час підготовки аналізу необхідно використати актуальні статистичні дані, нормативно-правову базу, звіти міжнародних організацій тощо. Важливо комплексно висвітлити як позитивні результати впроваджених реформ, так і наявні виклики та пропозиції щодо їх вирішення.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін. ; за заг. ред. проф. О. М. Литвинова ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с.

2. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / Ахмедов Махір Байрам огли, Бабенко А. М. та ін. ; за заг. ред. В. Я. Конопельського, В. О. Меркулової. Одеса, ОДУВС, 2021. 452 с.

3. Горох О. П. Сучасні кримінально-правові проблеми звільнення від покарання та його відбування : монографія / за наук. ред. А. А. Музики. Київ : Дакор, 2019. 676 с.

4. Колос М. І. Українське кримінальне право : походження, розвиток і сучасність : монографія. Київ : Освіта України, 2019. 833 с.

5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. і допов. К.: ВД «Дакор», 2019. 1384 с.

6. Основи кваліфікації злочинів : навч. посіб. / за заг. ред. М. І. Панова. Х. : Право, 2019. 378 с.

7. Лихова С. Я. Теоретичні основи кваліфікації кримінальних правопорушень: навч. посіб. Київ: НАУ, 2021. 164 с.

8. Кримінальний процес : підручник / Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова, В. В. Луцика. Львів: ЛьвДУВС, 2019. Ч. 1., Ч.2. 532 с.

9. Кримінальне процесуальне право України : навч. посіб. / упоряд. І. В. Тетарчук. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ :

Центр учбової літератури, 2024. 280 с.

10. Теоретичні основи кваліфікації кримінальних правопорушень: навч. посібник / І. М. Сопілко, С. Я. Лихова, О. П. Куліков. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2022. 188 с.

Інтернет-ресурси:

1. <http://portal.rada.gov.ua> (офіційний портал Верховної Ради України).

2. <http://zakon1.rada.gov.ua/laws> (офіційний веб-сайт Верховної Ради України).

3. <http://www.scourt.gov.ua> (офіційний сайт Верховного Суду України).

4. <http://sc.gov.ua> (офіційний сайт Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ).

5. <http://reustr.court.gov.ua> (Єдиний державний реєстр судових рішень).

6. <http://mvs.gov.ua> (офіційний вебсайт Міністерства внутрішніх справ України).

7. <https://www.npu.gov.ua> (офіційний вебсайт Національної поліції України).

8. <https://supreme.court.gov.ua> (офіційний сайт Верховного Суду).

9. <https://www.gp.gov.ua> (офіційний сайт Генеральної прокуратури України).

Електронне навчальне видання

Методичні вказівки та завдання
до проведення практичних занять і самостійної роботи
з дисципліни **«Сучасні проблеми кримінального права
та процесу»**
для здобувачів спеціальності *081 «Право»*
освітніх програм **«Інтелектуальна власність»** та
«Правознавство»
освітнього ступеня **«магістр»**
усіх форм здобуття вищої освіти

Відповідальна за випуск О. С. Бондаренко
Редакторка Т. Г. Чернишова
Комп'ютерне верстання О. С. Бондаренко

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 2, 20. Обл.-вид. арк. 1, 44.

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Харківська, 116, м. Суми, 40007
Свідоцтво про внесення суб'єкта господарювання до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 8193 від 15.10.2024.